

ter pastoor J.W.A. Muller, die ook aan de *Mengelingen* had meegewerkt²¹. Nadere bestudering van deze beide tijdschriften in relatie met archiefbronnen is gewenst. In hen wordt zichtbaar hoe ook de generatie van Schrant en de zijnen opschoof van een verlichte, tolerante en irenische katholiciteit naar een meer strijdbaar, exclusief en anti-protestants geloofsdenken.

Wat bleef was de positieve houding ten aanzien van de 'aanzienlijken voortgang in nuttige kunsten en wetenschappen', de behoefte aan 'stichtelijke bemerkingen' en de bewondering voor fysico-theologische uiteenzettingen als Martinets *Katechismus der Natuur*. Ondanks ernstige klachten hoopte *Minerva* dat de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen zich aan haar 'schoone oogmerken', te weten 'de burgerlijke beschavingen de aanmoediging van menschlievende en edele daden door gepaste belooning', zou houden. Voor *De Katholieke* bleef het een deugd 'tegelijk Wijsgeer en Katholijk' te zijn, verheugd als het tijdschrift bijvoorbeeld was over de echt 'verlichte geest' die een filosofische verhandeling uitstraalde. 'Dit is tenminste zeker', zo heet het in een oproep van dezelfde periodiek om samen op te trekken, 'dat de Protestantsche Geleerden in het bestrijden der vrijgeesterij voor de Katholijken niet wijken, en dat zij, ter beschaming der vrijgeesten, even zulke voortreffelijke werken in het licht geven'. Wat aanvankelijk ook bleef was de gematigde wijze waarop de katholieke leer werd verdedigd, overeenkomstig de beginselverklaring van de uitgevers van *Minerva*, 'altoos in zulk eenen toon gestemd. . . dat niemand, welke ook zijne leerbegrippen zijn mogen, daarin aanstoot vinde'. In *De Katholieke* daarentegen is daar nauwelijks iets meer van te horen; de woorden waarmee het orgaan reageerde op Da Costa's strijdschrift *Bezwaren tegen den Geest der Eeuw* en de protestantse polemieek daaromheen, hadden zelfs het karakter van een scheldpartij²².

Veel verschil met de Le Sage-teneur geven de beide Muller-periodieken in wezen dan ook niet te zien. Ook zij trokken ten strijde tegen de afgoderij 'van onzen tijd' ofwel 'dezer eeuw' en stonden vol jammerklachten tegen de 'zoogenaamde Tijdgeest'. Ook zij constateerden in hun recensies van Duitse religieuze literatuur een te grote meegaandheid tegenover 'gevaarlijke nieuwigheden, omdat

21. Gorris, *Le Sage ten Broek*, 236 vlg.

22. *Minerva*, 1(1818), Mengelwerk (M), 3; 3(1820-1821), *Boekbeoordelingen* (B), 314-317; *De Katholieke*, 1(1822), B, 184; M, 163; *Minerva*, 1(1818), B, iii; *De Katholieke*, 3(1824), B, 62 vlg., 80 vlg. en 87 vlg.